

AgEcon SEARCH

RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

**ANNALS OF THE POLISH ASSOCIATION
OF AGRICULTURAL AND AGRIBUSINESS ECONOMISTS**

ROCZNIKI NAUKOWE
STOWARZYSZENIA EKONOMISTÓW ROLNICTWA I AGROBIZNESU

Received: 30.10.2024
Acceptance: 03.12.2024
Published: 16.12.2024

Annals PAAAE • 2024 • Vol. XXVI • No. (4)

JEL codes: G18, G20, G21, G32

DOI: 10.5604/01.3001.0054.8366

SŁAWOMIR JUSZCZYK¹

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w Warszawie
– Państwowy Instytut Badawczy, Polska

**SYTUACJA FINANSOWA BANKÓW SPÓŁDZIELCZYCH
W POLSCE W LATACH 2022-2023
– ZAGROŻENIA I REKOMENDACJE²**

Słowa klucze: zysk netto, ROE, ROA, C/I, płynność, adekwatność kapitałowa,
fundusze własne, wypłacalność

ABSTRAKT. Celem badań było rozpoznanie sytuacji finansowej sektora banków spółdzielczych w Polsce w latach 2022-2023, identyfikacja zagrożeń, a także sformułowanie rekomendacji dla tych banków na najbliższą przyszłość. W badaniach przeanalizowano m.in. aspekty dotyczące płynności finansowej tych banków, ich adekwatności kapitałowej i wypłacalności. Ustalono m.in., że banki spółdzielcze w Polsce w 2023 roku polepszyły swoją pozycję na rynku bankowym, osiągając wyraźny przyrost zysku netto oraz innych miar efektywności finansowej. Zagrożeniem dla sektora bankowości spółdzielczej w Polsce jest to, że czynniki wewnętrzne związane z efektywniejszym zarządzaniem w tych bankach są w większości banków wyczerpane i w przyszłości możliwości dalszej poprawy efektywności finansowej wskutek optymalizacji zasobów są ograniczone, co może być barierą zwłaszcza w przyszłych sytuacjach kryzysowych. Dalszej poprawy efektywności finansowej można upatrywać w skuteczniejszym zarządzaniu ryzykiem kredytowym, obniżaniu udziału w portfelu kredytów z utratą wartości oraz w zmniejszaniu rezerw finansowych. W 2023 roku korzystne dla banków spółdzielczych było to, że w ich portfelu kredytowym największą dynamikę zaobserwowano w stosunku do sektora rolniczego, w którym nastąpiło odwrócenie wcześniej obserwowanego trendu spadkowego w zakresie udzielania kredytów. Ponadto, w ostatnim kwartale 2023 roku wystąpił wyraźny wzrost należności sektora samorządowego, a zatem relatywnie bezpiecznych dla banków obszarów działania.

¹ Corresponding author: slawomir.juszczyk@ierigz.waw.pl

² Publikowane wyniki są częścią szerszych badań autora na temat konkurencyjności źródeł finansowania rolnictwa i gospodarki żywnościowej w Polsce.

WPROWADZENIE

Sytuacja finansowa (ang. *financial situation*) to ogólne pojęcie opisujące ocenę kondycji finansowej osoby fizycznej, przedsiębiorstwa lub grupy przedsiębiorstw [Patterson 2011]. Dla osób fizycznych oznacza wysokość uzyskiwanych dochodów, możliwość gromadzenia oszczędności, budowania bogactwa, regulowania terminowo wymaganych zobowiązań itp. Osoba fizyczna lub prawna może posiadać dobrą lub złą kondycję finansową. W przypadku przedsiębiorstw, a więc i banków spółdzielczych w Polsce, kondycja finansowa determinuje ich zdolność do utrzymywania się na rynku w warunkach konkurencji ze strony banków komercyjnych zarówno polskich, jak i zagranicznych. Pojęcie to odnosi się do trwałości funkcjonowania podmiotu, jego bezpieczeństwa i wiarygodności finansowej oraz zdolności do generowania zysku lub wzrostu wartości banku lub banków [Janc 2004].

Warto przypomnieć, że banki spółdzielcze w Polsce są ważnym filarem wspierania rozwoju rolnictwa i gospodarki żywnościowej, zwłaszcza przez finansowanie inwestycji, ale również przez bieżącą obsługę finansową całego sektora agrobiznesu w Polsce. Nie oznacza to, że banki spółdzielcze mają w tym zakresie monopole, konkurencja bowiem ze strony banków komercyjnych jest coraz silniejsza, zwłaszcza względem dużych gospodarstw rolnych i przedsiębiorstw przetwórstwa spożywczego. Niemniej jednak, banki spółdzielcze wciąż pozostają kluczowym partnerem finansowym obsługującym gospodarstwa w ramach płatności wynikających ze wspólnej polityki rolnej (WPR) Unii Europejskiej oraz dostarczania kapitału finansowego na potrzeby inwestycji produkcyjnych gospodarstw w Polsce. W związku z tym, warto przeanalizować sytuację finansową banków spółdzielczych, m.in. w kontekście perspektyw dalszego wspierania sfery agrobiznesu w Polsce. Należy przy tym podkreślić, że dostęp do kredytów bankowych jest jednym z ważniejszych warunków rozwoju podmiotów gospodarczych, w tym gospodarstw rolnych, w których w dalszym ciągu dominuje samofinansowanie, jednak doświadczenia krajów o wyższym poziomie rozwoju tego sektora dowodzą, że bez kapitału zewnętrznego, w tym kredytów bankowych, nie jest możliwy szybki postęp i osiągnięcie wyraźnie lepszej jakości strukturalnej w rolnictwie.

Liczba banków komercyjnych i spółdzielczych w Polsce zmniejsza się. Na koniec I półrocza 2024 roku działalność operacyjną prowadziło:

- 29 banków komercyjnych,
- 491 banków spółdzielczych,
- 33 oddziały instytucji kredytowych, w tym oddziały banków zagranicznych.

Banki spółdzielcze podjęły wiele działań na rzecz zmiany funkcjonowania sektora rolnego i sytuacji na obszarach wiejskich, m.in. tworzyły punkty doradztwa unijnego, podejmowały współpracę z samorządami, ośrodkami doradztwa rolniczego oraz z Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. W ostatnich latach wykazują również dużą

aktywność w pozyskiwaniu i obsłudze małych i średnich przedsiębiorców na swoim terenie, co ogólnie należy ocenić pozytywnie [Juszczak 2019].

Obecny model biznesowy banków spółdzielczych znacznie różni się od wcześniejszych form prowadzenia ich działalności. Obecnie banki spółdzielcze, szczególnie w większych miastach, stają się coraz bardziej bankami uniwersalnymi, z pełną gamą produktów komercyjnych i w wielu dziedzinach próbują konkurować z bankami komercyjnymi. Taki model funkcjonowania przyjęły większe banki spółdzielcze, jednak zdecydowana większość to małe i średnie banki, które mają swoje placówki w małych miastach i na terenach wiejskich. Funkcjonowanie blisko lokalnego społeczeństwa daje tym bankom ważny atrybut w postaci wiedzy na temat obecnych i przyszłych potrzeb swoich klientów.

Warto podkreślić, że jedną z ważniejszych współcześnie barier wzrostu i rozwoju polskiego rolnictwa jest niedostatek kapitału w gospodarstwach rolnych, zwłaszcza tych mniejszych. Wpływa to powszechnie na podejmowanie decyzji przez ich właścicieli o finansowaniu nabywanych aktywów kapitałem własnym, którego źródłem są dochody uzyskiwane z prowadzonej działalności, także pozarolniczej. Przy niskich możliwościach akumulacji w małych gospodarstwach rolnych, kapitał własny przyrasta wolno albo w ogóle, co ogranicza rozwój i spowalnia zwrot z inwestycji. Szansą na przełamanie tych ograniczeń może być pozyskanie kapitału zewnętrznego w formie kredytów bankowych [Kata 2003, Żmija i Szafrńska 2005]. Warto podkreślić, że udzielane przez banki spółdzielcze kredyty ogólnie przyczyniają się do wzmocnienia infrastruktury techniczno-produkcyjnej, a także społecznej na obszarach wiejskich, a tym samym do podwyższania konkurencyjności rolnictwa. Ponadto, kredyty zaspokajają potrzeby finansowe miejscowej ludności oraz instytucji, służąc rozwojowi rolnictwa i poprawie gospodarowania, a także rzemiosła i przetwórstwa rolno-spożywczego.

MATERIAŁ I METODYKA BADAŃ

Celem głównym badań było rozpoznanie sytuacji finansowej sektora banków spółdzielczych w Polsce po 2023 roku, identyfikacja zagrożeń, a także sformułowanie rekomendacji dla tych banków na najbliższą przyszłość. Analizą objęto dane za 2023 rok, odniesieniem był 2022 rok, a w niektórych przypadkach lata wcześniejsze. Materiał źródłowy stanowiły:

- dane statystyczne Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego (UKNF),
- raporty kwartalne UKFN,
- dane statystyczne Narodowego Banku Polskiego (NBP),
- dane statystyczne GUS,
- *Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe*. Dz.U.2019.0.2357,
- literatura i artykuły z prasy naukowej i branżowej,
- materiały z badań własnych, a także konferencji naukowych i branżowych.

W artykule analizą objęto wszystkie banki spółdzielcze działające nieprzerwanie od grudnia 2022 roku do grudnia 2023 roku. Rekomendacje dla sektora bankowości spółdzielczej wynikały częściowo z doświadczeń autora z pracy w Komitecie Audytu Rady Nadzorczej Banku Polskiej Spółdzielczości S.A. oraz z danych zawartych w bieżących raportach Komisji Nadzoru Finansowego dotyczących banków spółdzielczych i banków zrzeszających.

OGÓLNE TŁO SYTUACJI FINANSOWEJ BANKÓW KOMERCYJNYCH I SPÓŁDZIELCZYCH W POLSCE

Według danych GUS z 4 kwietnia 2024 roku wynik finansowy netto sektora bankowego w 2023 roku wyniósł 27,6 mld zł, w stosunku do 10,6 mld zł w roku poprzednim [GUS 2024] (tabela 1). Suma bilansowa banków ogółem w końcu 2023 roku była wyższa niż

Tabela 1. Zagregowane pozycje rachunku zysków i strat sektora bankowego w Polsce

Wyszczególnienie	Rachunek zysków i strat		
	2022	2023	2022 =100
	mln zł		%
Całkowite przychody operacyjne netto, w tym:	92 664	107 827	116,4
– wynik z tytułu odsetek	75 499	97 549	129,2
Koszty administracyjne	45 102	45 602	101,1
Koszty pracownicze	20 376	24 812	121,8
Pozostałe koszty administracyjne	24 727	20 790	84,1
Amortyzacja	4 539	4 959	109,3
Rezerwy lub odwrócenie rezerw	7 863	9 854	125,3
Utrata wartości lub odwrócenie utraty wartości aktywów, w tym:	9 137	7 149	78,2
– aktywów finansowych wycenianych według zamortyzowanego kosztu	9 070	6 952	76,6
Zysk lub strata przed opodatkowaniem z tytułu działalności kontynuowanej	18 944	41 628	219,7
Obciążenia lub przychody podatkowe od działalności kontynuowanej	8 332	13 989	167,9
Wynik finansowy netto	10 612	27 639	260,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie [GUS 2024]

rok wcześniej o 10,3% i wyniosła 2994,8 mld zł. Z kolei suma udzielonych kredytów dla sektora niefinansowego zmniejszyła się o 1,9%, do kwoty 1147,2 mld zł, a wartość depozytów sektora niefinansowego wzrosła o 10,2%, do 1803,4 mld zł.

Warto podkreślić, że na wynik finansowy netto całego sektora bankowego w 2023 roku w wysokości 27,639 mld zł złożyły się zyski netto wynoszące 38,4 mld zł i wypracowane przez 541 banków, tzn. 50 komercyjnych i 491 spółdzielczych, oraz straty netto wynoszące 10,7 mld zł poniesione przez 14 banków, w tym 13 banków komercyjnych i 1 bank spółdzielczy, co dla sektora bankowości spółdzielczej jest ogólnie zjawiskiem pozytywnym.

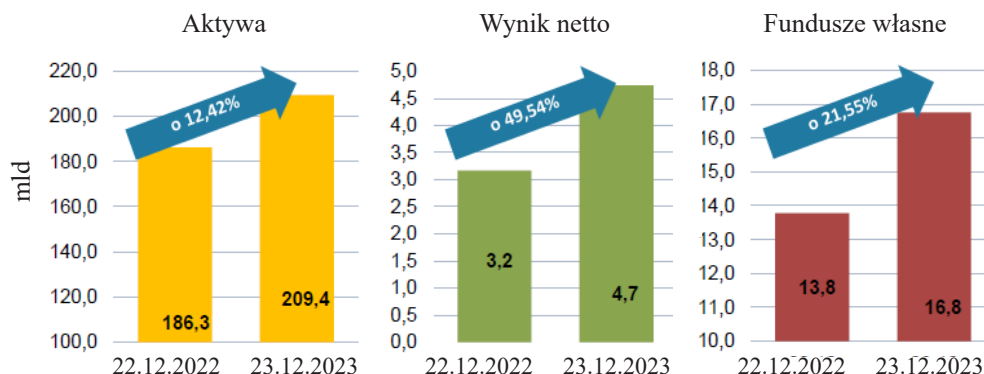
SYTUACJA FINANSOWA SEKTORA BANKOWOŚCI SPÓŁDZIELCZEJ W 2023 ROKU

Według stanu na 31 grudnia 2023 roku w Polsce działały 492 banki spółdzielcze, tj. o 4 mniej niż w grudniu 2022 roku. Spośród nich 307 było członkami systemu ochrony (Institutional Protection Scheme) IPS BPS, a 175 IPS SGB, poza IPS funkcjonowało 10 banków spółdzielczych. Na koniec grudnia 2023 roku banki spółdzielcze miały następujący udział w całym sektorze bankowym w Polsce:

- zatrudnienie 19,5%,
- wynik finansowy netto 17,3%,
- należności budżetowe ogółem 11,5%,
- depozyty sektora niefinansowego 10,3%,
- należności z utratą wartości 10,1%,
- aktywa 9,1%,
- należności od sektora niefinansowego 6,9%.

Ważnym wątkiem zagadnienia są zmiany kluczowych cech finansowych sektora bankowości spółdzielczej w Polsce według stanu na koniec grudnia 2023 roku względem stanu w 2022 roku. Z danych na rysunku 1 wynika, że w 2023 roku aktywa sektora bankowości spółdzielczej wzrosły o 12,42%, fundusze własne o 21,55%, a wynik finansowy wzrósł o 49,54%. Dane te dowodzą, że w 2023 roku prawie czterokrotnie wyższy procentowy przyrost zysku netto w porównaniu do przyrostu aktywów banków spółdzielczych w Polsce był przede wszystkim skutkiem czynników zewnętrznych, zwłaszcza wzrostu stóp procentowych NBP, a w mniejszym zakresie skutkiem czynników wewnętrznych, np. korzystniejszą finansowo współpracą banków spółdzielczych ze wszystkimi klientami, zwłaszcza z małymi i średnimi przedsiębiorstwami.

Pośrednio, dane finansowe zaprezentowane na rysunku 1 w kontekście ogólnego zastoju we wcześniejszych latach, wskazują również, że czynniki wewnętrzne związane z efektywniejszym zarządzaniem w bankach spółdzielczych są w większości przypadków

Rysunek 1. Zmiany podstawowych wielkości bilansowych banków spółdzielczych w Polsce według stanu na koniec grudnia 2022 i 2023 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie [UKNF 2024]

wyczerpane i w przyszłości możliwości dalszej poprawy efektywności finansowej wskutek optymalizacji zasobów w tych bankach są niewielkie, co może być zarówno barierą, jak i zagrożeniem, zwłaszcza w sytuacjach kryzysowych. Jednak poprawy efektywności finansowej w dalszym ciągu można upatrywać w skuteczniejszym zarządzaniu ryzykiem kredytowym, obniżaniu udziału w portfolio kredytów z utratą wartości oraz w zmniejszaniu rezerw finansowych.

BILANS

Analizując bilans banków spółdzielczych za 2023 rok warto zauważyć, że suma bilansowa tych banków wzrosła w stosunku do grudnia 2022 roku o 12,42%, tj. o 23,1 mld zł, do kwoty 209,5 mld zł. Podstawowymi zmianami po stronie pasywów w bankach spółdzielczych były następujące czynniki:

- wzrost zobowiązań wobec sektora niefinansowego o 22,1 mld zł;
- spadek zobowiązań wobec sektora instytucji rządowych i samorządowych o 4,7 mld zł;
- wzrost kapitałów bilansowych o 4,8 mld zł;
- wzrost pozostałych pasywów o 0,9 mld zł;

Natomiast zmiany w aktywach banków spółdzielczych dotyczyły wzrostów:

- instrumentów dłużnych o 7,9 mld zł;
- należności od sektora niefinansowego o 3,8 mld zł;
- należności od sektora finansowego o 8,4 mld zł;
- pozostałych aktywów i należności od sektora samorządowego o 3,0 mld zł.

JAKOŚĆ PORTFELA I RYZYKO

W portfelu kredytowym banków spółdzielczych w 2023 roku największą dynamikę zaobserwowano w stosunku do sektora rolniczego, w którym nastąpiło odwrócenie obserwowanego wcześniej trendu spadkowego w zakresie udzielania kredytów. Ponadto w ostatnim kwartale 2023 roku wystąpił także wzrost należności w stosunku do sektora samorządowego. Warto zwrócić uwagę na nieznaczny spadek należności w stosunku do pozostałych sektorów, co ogólnie oznaczało koncentrowanie się banków spółdzielczych w 2023 roku na obsłudze sektora rolniczego i samorządowego, a zatem ogólnie obszarów kredytowania o niższym ryzyku, co z punktu widzenia interesów banków spółdzielczych należy ocenić pozytywnie [Juszczak 2021]. Jednocześnie zjawisko to wskazuje, że banki spółdzielcze relatywnie słabiej radzą sobie z zarządzaniem ryzykiem kredytowym, zwłaszcza pod względem kredytów dla małych i średnich przedsiębiorstw oraz branży deweloperskiej. W związku z tym, banki zrzeszające, jak i IPS obydwu zrzeszeń powinny podjąć działania na rzecz skuteczniejszego zarządzania ryzykiem w bankach spółdzielczych względem ww. obszarów kredytowania.

W zakresie jakości należności warto podkreślić, że należności banków spółdzielczych od sektorów niefinansowego i samorządowego do grudnia w 2023 roku wzrosły w stosunku do grudnia 2022 roku o 8,4%, tj. do poziomu 87,0 mld zł. Z kolei udział należności zagrożonych w należnościach od sektora niefinansowego i jednostek samorządu terytorialnego obniżył się w 2023 roku o 1,1 punktu procentowego (p.p.) i wyniósł 6,0%. Ważne również jest to, że poziom wyrezerwowania należności od sektora niefinansowego zwiększył się w 2023 roku z 63,8% do 69,8%. Co istotne i pozytywne, utrzymała się lepsza jakość należności od osób prywatnych (2,3% w stosunku do 2,2% rok wcześniej). Poprawie uległa też ogólna jakość portfela, a mianowicie udział kredytów zagrożonych udzielonych przedsiębiorcom indywidualnym zmniejszył się z 14,1% do 13,1%, niemniej w dalszym ciągu był to poziom zbyt wysoki i wymaga od banków spółdzielczych dalszego doskonalenia coraz lepszego szacowania ryzyka tych kredytów.

Jakość należności banków spółdzielczych od sektora niefinansowego i jednostek samorządu terytorialnego w grudniu 2023 roku w stosunku do grudnia 2022 roku uległa poprawie i wyniosła 6,0%. Ponadto udział należności zagrożonych w należnościach od sektora niefinansowego zmienił się o 1,0 p.p. i wyniósł 7,2%. Ważne jest to, że utrzymała się dobra jakość należności od osób prywatnych i dotyczyło to przede wszystkim kredytów mieszkaniowych, szczególnie na pierwsze mieszkanie.

ADEKWATNOŚĆ KAPITAŁOWA I WYPŁACALNOŚĆ

Analizując dane dotyczące adekwatności kapitałowej warto podkreślić, że fundusze własne banków spółdzielczych wzrosły w 2023 roku w stosunku do grudnia 2022 roku o 21,5%, tj. do poziomu 16,7 mld zł, a łączny współczynnik kapitałowy banków spółdzielczych wzrósł z 19,1% do 20,7%. Ponadto współczynnik Tier I wzrósł do 20,4%. Ważne jest również to, że w grudniu 2023 roku fundusze własne wyższe niż równowartość 5 mln euro miało 255 banków spółdzielczych w porównaniu do 210 w grudniu 2022 roku. Co również jest kluczowe, wszystkie banki spółdzielcze spełniały minimalne normy kapitałowe.

Fundusz udziałowy (bilansowy, tzn. opłacony) banków spółdzielczych wyniósł na koniec grudnia 2023 roku 465,1 mln zł. W całym 2023 roku obserwowano spadek liczby udziałowców banków spółdzielczych – na koniec 2023 roku było ich 857 tys., tj. o 2,9 p.p. mniej niż rok wcześniej, co oznacza, że na koniec 2022 roku baza członkowska banków spółdzielczych w Polsce wynosiła 882,6 tys. osób.

PŁYNNOŚĆ

W 2023 roku zaobserwowano w sektorze banków spółdzielczych wzrost zaangażowania w instrumenty dłużne, które pełnią w bankach spółdzielczych, jak i w bankach zrzeszających, m.in. rolę zabezpieczenia płynności finansowej, a dotyczy to w szczególności bonów NBP i obligacji Skarby Państwa. Banki spółdzielcze w IPS BPS mają kilkakrotnie więcej instrumentów dłużnych w relacji do aktywów niż banki spółdzielcze w IPS SGB. Warto dodać, że banki spółdzielcze w IPS SGB zabezpieczają swoją płynność głównie lokatami w banku zrzeszającym.

W związku z tym, że od 1 października 2015 roku obowiązuje rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2015/61 z 10 października 2014 roku uzupełniające rozporządzenie Capital Requirements Regulation (CRR) w odniesieniu do wymogu pokrycia wypływów netto dla instytucji kredytowych [Dz.U. L. 176, 27.6.2013, Dz.U. L 11, 17.01.2015], to w efekcie tych regulacji instytucje kredytowe zobowiązane są od 1 stycznia 2018 roku do utrzymywania wskaźnika pokrycia wypływów netto (wskaźnika LCR) na poziomie 100%. Bank, który nie spełnia wymogów w zakresie LCR (norma LCR została określona w rozporządzeniu CRR), zobowiązany jest powiadomić o tym właściwe organy i przedstawić im plan szybkiego przywrócenia zgodności z normą, a także codziennie, tj. na koniec każdego dnia roboczego, przekazywać informacje na temat poziomu tego wskaźnika i jego składowych. Banki uczestniczące w IPS mogą na podstawie art. 8 CRR oraz po uzyskaniu indywidualnych zgód KNF stosować wskaźnik zagregowany dla całej grupy. Kluczowe w tym kontekście jest to, że banki w IPS na koniec grudnia

2023 roku spełniały normę LCR. Ponadto, wszystkie banki spółdzielcze działające poza IPS również spełniały indywidualną normę płynności określoną w rozporządzeniu CRR.

Pogłębiając zagadnienie, od 28 czerwca 2021 roku banki zobowiązane są również do przestrzegania wymogów w zakresie stabilnego finansowania netto (NSFR) wprowadzonych w art. 413 ust. 1 i w art. 428 b rozporządzenia CRR. Jednak banki uczestniczące w IPS mogą na podstawie art. 8 CRR oraz po uzyskaniu indywidualnych zgód od KNF, stosować wskaźnik zagregowany dla całej grupy. Co w tym kontekście kluczowe, banki w IPS na koniec grudnia 2023 roku spełniały także normę NSFR i co więcej, wszystkie banki spółdzielcze działające poza IPS również spełniały normę w zakresie stabilnego finansowania netto, określoną w rozporządzeniu CRR.

EFEKTYWNOŚĆ FINANSOWA

Wynik finansowy netto banków spółdzielczych zwiększył się w 2023 roku w stosunku do stanu z grudnia 2022 roku o 49,5% (do 4738 mln zł). Prawie wszystkie banki wykazały zysk, tylko jeden bank spółdzielczy wykazał stratę.

Czynnikami wpływającymi na wzrost wyniku finansowego netto były zmiany:

- wyniku odsetkowego (zwiększenie o 1510 mln zł),
- kosztów wyceny aktywów (zmniejszenie o 527 mln zł).

Czynnikami z kolei pomniejszającymi wynik finansowy netto były zmiany:

- podatku dochodowego (zwiększenie o 281,5 mln zł),
- kosztów operacyjnych (zwiększenie o 56,4 mln zł),
- pozostałego wyniku pozaodsetkowego (zmniejszenie o 46,0 mln zł),
- wyniku z prowizji (zmniejszenie o 38,6 mln zł),
- pozostałych przychodów (zmniejszenie o 29,1 mln zł),
- pozostałych rezerw (zwiększenie o 16 mln zł).

Należy uznać, że zmniejszenie wpływów pozaodsetkowych, z prowizji i pozostałych przychodów, przy jednoczesnym zwiększeniu rezerw są zjawiskami niekorzystnymi dla banków spółdzielczych. Warto przy tym pamiętać, że w Stanach Zjednoczonych wpływy pozaodsetkowe w bankach, zwłaszcza spółdzielczych, mają długookresową tendencję rosnącą i prawdopodobnie znaczenie tych wpływów będzie coraz ważniejsze dla ogólnej efektywności banków, nie tylko spółdzielczych. Niewystarczające zwracanie uwagi na te wpływy w bankach spółdzielczych w Polsce może w przyszłości okazać się istotnym błędem, zwłaszcza w sytuacji dekonjunkury.

Zatrudnienie w bankach spółdzielczych utrzymywało się na zbliżonym, stałym poziomie, a nawet na koniec 2023 roku lekko wzrosło i wyniosło 26,95 tys. osób, zatem przeciętne zatrudnienie w banku spółdzielczym wyniosło 54,8 etatu i prawdopodobnie w najbliższym czasie raczej się nie zmniejszy. Wynik finansowy na jednego zatrudnionego

Tabela 2. Poziom kluczowych wskaźników finansowych na koniec 2022 i 2023 roku

Stanna:	ROA [%]	ROE [%]	C/I [%]	Wynik finansowy netto/zatrudnienie [tys. zł]	TCR [%]	Tier I [%]	Udział należności zagrożonych w należnościach od sektora niefinansowego [%]	Poziom wyrezrowania należności z utratą wartości od sektora niefinansowego [%]	Relacja kredyty/depozyty od sektora niefinansowego [%]
XII 2022	1,7	19,0	46,2	117,7	19,2	18,6	8,3	63,8	56,4
XII 2023	2,3	22,0	41,3	175,8	20,7	20,4	7,2	69,8	55,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie [UKNF 2024]

w 2023 roku wyniósł 175,8 tys. zł i był o 58,1 tys. zł. większy niż rok wcześniej. Warto również wskazać na dość dużą rezyliencję poziomu zatrudnienia w bankach spółdzielczych w ostatnich latach i w związku z tym, z jednej strony, zarządy tych banków powinny się liczyć z celowością intensyfikacji marketingu wewnętrznego, w tym szkoleń mających na celu zdobywanie nowych i niezbędnych umiejętności zawodowych przez pracowników, a z drugiej, koniecznością powolnej wymiany kadr, nakierowanej na zatrudnianie osób posiadających wyraźnie wyższe kwalifikacje w porównaniu do odchodzących z pracy w bankach spółdzielczych. Będzie to się wiązać prawdopodobnie ze wzrostem płac, co z kolei również będzie wymagać dalszego wzrostu efektywności finansowej zatrudnienia, jak i całej działalności operacyjnej tych banków.

Efektywność finansowa banków spółdzielczych za 2023 rok mierzona poziomem wskaźnika ROE poprawiła się i wyniosła 22% w stosunku do 19% za 2022 rok. Interesujące jest to, że na koniec I kwartału 2023 roku poziom tego wskaźnika wyniósł 30%, a na koniec kolejnych kwartałów odpowiednio 27,1%, 24,9% i 22%, co i tak należy uznać, że był poziomem bardzo wysokim i atrakcyjnym w kontekście zwiększania funduszy własnych, w tym funduszu udziałowego. Również efektywność finansowa mierzona poziomem wskaźników ROA i C/I poprawiła się. Poziom pierwszego wskaźnika wzrósł z 1,7% w 2022 roku do 2,3% w 2023 roku, a drugiego, jako destymulanty, obniżył się z 46,2% w 2022 roku do 41,3% w 2023 roku, co było zjawiskiem korzystnym. Ogólnie warto dodać, że osiągnięty w 2023 roku przez banki spółdzielcze poziom wskaźnika C/I był bardzo dobry i nie powinien być lepszy, co więcej uzasadnione byłoby jego rozsądne podwyższenie, np. przez wzrost płac dla najbardziej wydajnych pracowników banków spółdzielczych.

ZAGROŻENIA I REKOMENDACJE

1. Kluczowym zagrożeniem dla banków spółdzielczych w Polsce jest silne wyczerpanie ich wewnętrznych zasobów i możliwości własnych, co do dalszego zwiększania efektywności finansowej. Obecnie efektywność ta w bankach spółdzielczych w głównej mierze zależy od czynników zewnętrznych, zwłaszcza poziomu stóp procentowych NBP. Banki spółdzielcze z uwagi na swoją specyfikę, w tym zwłaszcza mniejszą skalę działalności operacyjnej w porównaniu do banków komercyjnych, w przypadku silnych turbulencji na rynkach finansowych i niskiej ceny pieniądza, mogą mieć trudności w utrzymaniu efektywności finansowej nawet na niskim poziomie.
2. W bankach spółdzielczych w Polsce występuje zróżnicowanie w skutecznym zarządzaniu ryzykiem, zwłaszcza kredytowym względem mikroprzedsiębiorstw, małych i średnich przedsiębiorstw oraz dużych przedsiębiorstw, także deweloperskich. W tym zakresie istnieje potrzeba doskonalenia procedur na poziomie pojedynczego banku, jak i na poziomie zrzeszenia i IPS.
3. Wskazane jest zwiększanie wpływów pozaodsetkowych, z prowizji i pozostałych przychodów, przy jednoczesnym zmniejszaniu rezerw z tytułu skuteczniejszego zarządzania ryzykiem. Ten aspekt działalności wymaga od banków spółdzielczych w Polsce wyrażnie większej uwagi, gdyż w przyszłości wpływy pozaodsetkowe mogą stanowić coraz większy udział w kreowaniu ich wyniku finansowego.
4. Wyniki analizy sugerują celowość dalszego umacniania obecności banków spółdzielczych w relatywnie bezpieczniejszych obszarach działania. Pozytywnie należy ocenić odwrócenie w 2023 roku obserwowanego wcześniej trendu spadkowego w zakresie udzielania kredytów dla gospodarstw rolnych. Korzystne może być również dalsze zacieśnianie współpracy z sektorem samorządowym i ostrożne doskonalenie współpracy z całym sektorem przedsiębiorstw, zwłaszcza przemysłu rolno-spożywczego.

BIBLIOGRAFIA

- GUS (Statistics Poland). 2004. *Wyniki finansowe banków w 2023 r.* (Financial results of banks in 2023), <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/przedsiębiorstwa-finansowe/wyniki-finansowe-bankow-w-2023-roku,5,28.html>, access: 04.04.2024.
- Janc Alfred. 2004. Model banków na tle przemian systemowych w Polsce. [W] *Funkcjonowanie współczesnego banku* (The model of banks against the background of systemic changes in Poland. [In] *Functioning of a modern bank*), eds. Alfred Janc, Agnieszka Krymarys-Balcerzak, 143-149. Poznań: Akademia Ekonomiczna w Poznaniu.

- Juszczyc Sławomir. 2019. Trzeba zacieśniać relacje z lokalnymi społecznościami (Relationships with local communities need to be strengthened). *Bank Spółdzielczy* 3 (593): 41-48.
- Juszczyc Sławomir (ed.). 2021. *Ryzyko i zarządzanie w banku spółdzielczym* (Risk and management in a cooperative bank). Warszawa: Wydawnictwo SGGW.
- Kata Ryszard. 2003. *Rola banków spółdzielczych w finansowaniu rolnictwa regionu podkarpackiego* (The role of cooperative banks in financing agriculture in the Podkarpackie region). Rzeszów: Uniwersytet Rzeszowski.
- Patterson Robert. 2011. *Kompendium terminów z zakresu finansów po polsku i po angielsku* (A compendium of financial terms in Polish and English). Kraków: Wydawnictwo Zielona Sowa Sp. z o.o.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 VI 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012 (Capital Requirements Regulation, CRR)*. Dz.U. L. 176, 27.6.2013 (Regulation (EU) No 575/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on prudential requirements for credit institutions and investment firms and amending Regulation (EU) No 648/2012). Official Journal L. 176, 27.6.2013.
- Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2015/61 z dnia 10 października 2014 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 w odniesieniu do wymogu pokrycia wpływów netto dla instytucji kredytowych*. Dz.U. L 11, 17.01.2015 (Commission Delegated Regulation (EU) 2015/61 of 10 October 2014 to supplement Regulation (EU) No 575/2013 of the European Parliament and the Council with regard to liquidity coverage requirement for Credit Institutions). Official Journal, L. L 11, 17.01.2015.
- UKNF (Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Office of the Polish Financial Supervision Authority). 2024. *Sytuacja banków spółdzielczych i zrzeszających po IV kwartale 2023 r.* (The situation of cooperative and affiliating banks after the fourth quarter of 2023). https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Sytuacja_bankow_spoldzielczych_i_zrzeszajacych_po_IV_kwartale_2023_89275.pdf, access: 04.04.2024.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe*. Dz.U.2019.0.2357 (Act of 29 August 1997 – Banking Law). Journal of Laws, 2019.0.2357.
- Żmija Janusz, Monika Szafrńska. 2005. Kredytowanie przedsiębiorstw na obszarach wiejskich na przykładzie regionu zamojskiego (Credits for enterprise on rural areas in the Zamojski Region). *Roczniki Naukowe SERiA* III (4): 30-55.

FINANCIAL SITUATION OF COOPERATIVE BANKS IN POLAND IN THE YEARS 2022-2023 – THREATS AND RECOMENDATIONS

Key words: net profit, ROE, ROA, C/I, liquidity, capital adequacy,
own funds, solvency

ABSTRACT. The aim of the research was to recognize the financial situation of the cooperative banking sector in Poland in the years 2022-2023, identify threats and formulate recommendations for these banks for the near future. The research analysed, among others, aspects related to the financial liquidity of these banks, their capital adequacy and solvency. In the course of the research, it was established, among others, that cooperative banks in Poland improved their position on the banking market in 2023, achieving a significant increase in net profit and other measures of financial efficiency. The threat to the cooperative banking sector in Poland is that the internal factors related to more effective management in these banks are mostly exhausted and in the future the possibilities of further improvement of financial efficiency through resource optimization are not large, which may be a barrier especially in future crisis situations. Further improvement of financial efficiency can be seen in more effective credit risk management, reducing the share of impaired loans in the portfolio and reducing financial reserves. In 2023, it was beneficial for cooperative banks that the greatest dynamics in their credit portfolio was observed in relations to the agricultural sector, where the previously observed trend in the scope of granting loans was reserved. In addition, in the last quarter of 2023 there was an increase in receivables in relation to the self-government sector which is therefore a relatively safe area of activity for cooperative bank.

AUTHOR

SŁAWOMIR JUSZCZYK, PROF. DR HAB.

ORCID: 0000-0003-3790-6247

Institute of Agricultural and Food Economics

– National Research Institute

e-mail: slawomir.juszczuk@ierigz.waw.pl

Proposed citation of the article:

Juszczuk Sławomir. 2024. Sytuacja finansowa banków spółdzielczych w Polsce w latach 2022-2023 – zagrożenia i rekomendacje. *Annals PAAAE* XXVI (4): 99-111.